

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У ПОДОЛАННІ ТРИВОЖНОСТІ УЧНІВ У ПІДРУЧНИКУ ДЛЯ МЕНЕДЖЕРА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Антоніна Данко

молодший науковий співробітник
відділу економіки та управління загальною середньою освітою,
Інститут Педагогіки Національної академії педагогічних наук України,
E-mail: antoninadanko@gmail.com

Дана стаття присвячена актуальній проблемі педагогіки партнерства та її ролі в профілактиці тривожності серед учнівської молоді, адже саме якісна взаємодія (партнерство) між батьками, учнями та школою повинна забезпечувати збереження психологічного здоров'я та рівноваги учнями. Освіта загалом завжди була в центрі уваги, оскільки діти—це майбутнє кожної держави, і від якості їхньої освіти залежить те, яким це майбутнє буде. Важливою складовою виховного потенціалу школи є педагогіка партнерства, співпраця головних суб'єктів навчально-виховного процесу для досягнення його основної мети – формування цілісної, гармонійно розвиненої особистості, громадянина, здатного приймати та реалізовувати свої права і створювати інновації. Педагогіка партнерства прийшла на зміну звичній нам моделі, авторитарній. Її призначення – у вільному розвитку неповторної особистості в усіх її індивідуальних здатностях в атмосфері гуманізму і демократії. При якійсній взаємодії, високому рівні відповідальності кожного з цієї ланки ми отримуємо здорове суспільство, емоційно стійких учнів, і самі будемо почуватись комфортно в соціумі. Надзвичайно важливим та актуальним завданням для нашої держави є створення нового освітнього простору, запровадження безпечного і інклюзивного освітнього середовища та інклюзивної освіти. Сьогодні, як ніколи раніше, доречно привертати увагу саме до інклюзивної освіти, оскільки за період війни в Україні різко збільшилась кількість людей, які мають певні обмеження чи пережили травмуючі події. А це в свою чергу передбачає стійкі партнерські відносини та взаємодію між учнем-вчителями-батьками та адміністрацією, іншими учасниками освітнього процесу, місцевою спільнотою, а також інклюзивно-ресурсними центрами, які надають ефективне методичне забезпечення для супроводу дітей відповідної категорії. Якщо ж цей зв'язок і партнерство є недосконалим, ми отримуємо вразливих учнів, з підвищеною тривожністю.

Метою даного дослідження є висвітлення сутності педагогіки партнерства в закладі освіти, особливо дітей з особливими освітніми проблемами, окреслення важливості створення інклюзивного освітнього середовища в усіх закладах освіти на засадах педагогіки партнерства.

Формування особистості починається з дитинства і, захистивши всі свої права, закріплені Конституцією України, ми маємо замислюватись над тим, як саме реалізувати все так, щоб охопити усі верстви населення та змогти задовольнити потреби кожної людини, врахувавши їх особливості розвитку та зростання. Саме тому ми маємо говорити про те, що освіта в Україні має бути всеохоплюючою та до- ступною і здійснюватися на засадах педагогіки партнерства.

Педагогіка партнерства важлива і незамінна з огляду на те, що, по-перше, сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал дитини з особливими освітніми потребами, формується й реалізується його індивідуальна освітня траєкторія; по-друге, партнерство задовольняє потребу в значимості й приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає працювати ефективніше; по-третє, такий формат стосунків найкраще готує дітей до майбутньої професійної діяльності і ролі активного громадянина в суспільстві. Педагогіка партнерства чутлива до внутрішнього світу учня, до його особистісних вподобань та індивідуальних особливостей, нахилів. Головне, що об'єднує

учнів і вчителів при навчанні – досягнення загальної мети, участь у покращенні навколишнього життя. І велику роль тут відіграє рівень тривожності учнів, адже з надмірною тривожністю важко зосереджуватись на вивчення предметів, особливо в наш час, коли більшість учнів вимушено переміщені до інших міст, або й країн, а це означає, що відсутня нормальна соціалізація, перервалися зв'язки з друзями, що згубно вплинуло на дітей, особливо на підлітків. Необхідно постійно досліджувати і аналізувати рівень загальної тривожності учнів та її наслідки (фрустрація потреби в досягненні успіху, рівень страху самовираження як наслідок пережитого стресу, невпевненість, боязнь перевірки знань та страх не відповідати очікуванням оточуючих, а також рівень фізіологічного опору стресу).

На базі Ліцею № 142 м. Києва було проведено дослідження на визначення рівня тривожності серед учнів підліткового віку, яке включало блок питань на виявлення: загальної тривожності, переживання соціального стресу, страху самовираження, страх ситуації перевірки знань, що є надзвичайно важливим для зростання емоційно стійкої особистості, здатної бути толерантною до дітей з ООП.

Синдромальний аналіз результатів

1. Загальна тривожність у школі-загальний емоційний стан дитини, пов'язаний з різними формами її включення в життя закладу: висока загальна тривожність учнів не відзначена. Підвищена тривожність спостерігається у 21 % учнів. Серед хлопчиків цей рівень дещо нижчий, ніж серед дівчат.

2. Переживають підвищений соціальний стрес – 11 % учнів. Це емоційний стан дитини, на тлі якого розвиваються його соціальні контакти (насамперед з однолітками). Серед хлопців цей показник суттєво вищий ніж серед дівчат.

3. Фрустрація потреби в досягненні успіху, тобто несприятлива психологічна атмосфера, що не дозволяє дитині розвивати свої потреби в успіху, досягненні високого результату, відзначена в 4 % опитаних.

4. Високий страх самовираження відчувають 4 % учнів, завищені показники в – 7 %. Цим дітям властиві негативні емоційні переживання ситуації, пов'язаних з необхідністю саморозкриття, пред'явлення себе іншим, демонстрація своїх істинних можливостей.

5. Страх ситуації перевірки знань виявлено в 11 % опитаних. Це негативне ставлення й переживання стану тривоги в ситуаціях перевірки (особливо публічної) знань, досягнень, можливостей.

6. Страх не відповідати очікуванням навколишніх відчувають 14 % опитаних. Джерело такого страху в несформованому вмінні оцінювати свої вчинки з погляду моралі, що лежить в основі почуття відповідальності (формується в молодшому шкільному віці). Ці діти орієнтовані на значимість інших в оцінці своїх результатів, вчинків і думок, а також тривожаться із приводу оцінок; можливий страх запізнення в школу.

7. Низький фізіологічний опір стресу – особливості психофізіологічної організації, що знижують пристосованість дитини до ситуації стресогенного характеру, які підвищують ймовірність неадекватного, деструктивного реагування на тривожний фактор середовища. Ці характеристики властиві 4 % дітей.

8. Проблеми й страхи в стосунках з вчителями, загальна негативна емоційна атмосфера відносин з дорослими в школі, що знижує рівень успішності дитини виявлено в 11 % учнів. В основі такого страху лежить боязнь отримати помилку та бути осміяним. Такі діти більш за все бояться відповідати біля дошки, де проявляється їхня беззахисність. Деякі з них, можливо панічно бояться помилитися при приготуванні домашнього завдання, особливо під впливом педантичних батьків.

Отримані результати показали, що рівень тривожності серед учнів не високий, проте є учні, які потребують посиленої уваги та більш довірливих відносин між ними та вчителями. Цих дітей потрібно постійно зацікавлювати, підтримувати словесно, таким чином сприяти їх активній соціалізації. При порушенні поведінкових навичок рекомендовано педагогам

підвищувати рейтинг учнів серед однолітків створюючи ситуації успіху, доручати відповідальні посади в колективі.

На основі отриманих результатів можна надати такі узагальнені *рекомендації щодо встановлення довірливих відносин на засадах педагогіки партнерства в закладі загальної середньої освіти, а саме:*

- постійно зацікавлювати, підтримувати, проводити рухливі ігри, музичні і спортивні заходи, театралізовані спектаклі тощо;
- сприяти соціалізації, надавати допомогу у встановленні контактів з однолітками, відпрацьовувати поведінкові навички, підвищувати рейтинг серед дітей класу, створюючи ситуації успіху, якщо можливо, доручати відповідальні посади в колективі;
- розвивати потребу в успіху, досягненні високого результату;
- виходячи з інтересів учнів та здібностей, давати доручення, обов'язково перевіряти виконання й хвалити перед всім класом, підкреслюючи найменше досягнення;
- вчити переборювати страх самовираження використовуючи індивідуальні завдання (виступи перед класом, участь у конкурсах, пов'язаних із творчим підходом і проявом індивідуальності);
- при проведенні фронтального опитування враховувати високий страх перевірки знань та намагатися поменше викликати таких учнів до дошки, даючи можливість письмової відповіді, тому що їхнє хвилювання може відбитися на успішності виконання завдання та значно знизити показник їх успішності.

У дітей з високим страхом не відповідати очікуванням навколишніх, можливо, є почуття провини, неповноцінності. Вони дуже гостро переживають негативну оцінку з боку оточення і швидко звикають до неї. Спілкування з такими учнями рекомендується будувати в більш м'якій, некритичній манері, усіляко підтримуючи їх і підвищуючи самооцінку, хвалити при всіх, критикувати дуже тактовно й наодинці.

Діти, що мають занижені показники опірності стресу, мають потребу в консультації педіатра. У них висока тривожність, імовірно, мають місце соматичні прояви. Можливо, необхідний курс масажу, відвідування басейну, загартовуючі процедури й загальнозміцнююча фітотерапія.

Як відомо, у сучасних закладах загальної середньої освіти навчаються діти з найрізноманітніших груп, чимало з них мають особливі освітні потреби. До числа дітей з особливими освітніми проблемами належать не лише учні з обмеженими можливостями, але й учні, які мають порушення поведінки, діти з іншого культурного та мовного середовища, ті, кого незалежно від причини зараховують до групи ризику, а також обдаровані діти. Тож більшість інновацій у практиці навчання мають забезпечити оптимальні можливості кожної дитини, зважаючи на індивідуальні освітні та інші потреби, навчання всіх на якісному рівні, створення для кожного траєкторії індивідуального розвитку. Школу можна назвати ефективною лише у тому випадку, коли кожна дитина має змогу успішно навчатися і розвиватися.

Необхідно при цьому пам'ятати, що всі учні мають потребу в м'якому, доброзичливому ставленні, відкритому спілкуванні з педагогами на засадах партнерства, тому необхідно всіляко будити активність в учнях, підкреслювати мотиваційні компоненти діяльності, а також формувати більш високу зацікавленість у результатах, підвищувати почуття відповідальності через систему виховних заходів

Розмірковуючи над тим, якою б хотілося бачити Україну, то, вважаємо, що насамперед необхідно врахувати особливості кожного з нас, адже ми народжуємось, зростаємо, навчаємось, вбираємо знання та досвід від тих, хто став для нас авторитетним і при цьому прагнемо бути захищеними, відчувати себе реалізованими в своїй країні, бути впевненими в своєму майбутньому. А це можливо за умови відчуття рівності в своїх правах, можливостях та однаковому доступі до всіх ресурсів.

Педагогіка партнерства є ключовим елементом у створенні інклюзивного середовища, де всі учні, і діти з ООП, зможуть максимально розвивати свій потенціал, відчуватимуть підтримку та почуватимуть себе щасливими та захищеними [1], тому інклюзивна освіта потребує неабияких зусиль в першу чергу від педагогічних працівників, оскільки саме вони повинні перекваліфікуватись, дотримуватись принципу толерантності, поваги до індивідуальних особливостей учнів, неупередженості та недопущення дискримінації.

Саме педагогіка партнерства відіграє значну роль у створенні нового освітнього простору, безпечного інклюзивного освітнього середовища, що є надзвичайно важливим та актуальним завданням для нашої держави, особливо в умовах війни та післявоєнної відбудови держави.

Варто зазначити, що важливим кроком на шляху до розвитку інклюзії стало створення мережі Інклюзивно-ресурсних центрів, які замінили психолого-медико-педагогічні консультації, що дало змогу дітям отримати кваліфікований супровід за місцем проживання вже від народження. Такі центри проводять комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, надають корекційно-розвиткові послуги, забезпечують системний та кваліфікований супровід дітей з особливими освітніми проблемами. Станом на 2022 рік працює велика кількість таких центрів в усіх областях України, створено мобільні центри та філії інклюзивно-ресурсних центрів. Звернутись до таких центрів можна незалежно від наявності в дитини інвалідності чи встановленого діагнозу. Для того, щоб отримати доступ до послуг, необхідно зайти на спеціальний портал та обрати найближчий до вас інклюзивно-ресурсний центр та записатись на консультацію.

Плануючи свою діяльність у сучасному освітньому просторі за новітніми особистісно-орієнтованими технологіями, вчитель і керівник закладу загальної середньої освіти повинні орієнтуватися на дослідження, напрацювання великих педагогів-гуманістів, сучасні досягнення науки і педагогічної практики та постійно шукати відповіді у командній творчій діяльності на засадах педагогіки партнерства. Навчання і розвиток учнів, зокрема з ООП, на засадах педагогіки партнерства неможливе без психолого-педагогічного супроводу і це має бути завжди пролонгований, динамічний процес, цілісна діяльність якої складатиметься із взаємопов'язаних компонентів: систематичного моніторингу психолого-педагогічного статусу дитини в динаміці її розвитку; створення оптимальних соціально-психологічних умов щодо ефективного розвитку дітей з ООП в соціумі; систематичної допомоги дітям з ООП у вигляді консультування з фахівцями, логопедичної корекції, психологічної підтримки тощо; систематичної допомоги батькам дітей з ООП та залучення їх до спільної командної роботи; організації життєдіяльності дітей з ООП в соціумі з урахуванням їх можливостей.

Список використаних джерел:

1. Шиленкова Л. В. Проект «Педагогіка партнерства – інноваційний підхід до функціонування та перспектив розвитку інклюзивної освіти в закладах загальної середньої освіти». Урок.ОСВІТА.UA : веб-сайт. URL: <https://urok.osvita.ua/materials/osvita-ditey-ooop/pedagogika-partnerstva-innovacijnij-pidhid-do-funkcionuvanna-ta-perspektiv-rozvitku-inkluzivnoi-osviti-v-zakladah-zagalnoi-serednoi-osviti/> (дата звернення 31.10.2022).